

ULUSLARARASI
ÜSKÜDAR
SEMPOZYUMU
VIII

21-23 Kasım 2014

B İ L D İ R İ L E R

C İ L T II

EDİTÖRLER

DR. COŞKUN YILMAZ

DOÇ. DR. CENGİZ TOMAR

DR. UĞUR DEMİR

Ahmed Yüksel Özemre'de İnsân-ı Kâmil Arayışı

PROF. DR. AHMED GÜNER SAYAR

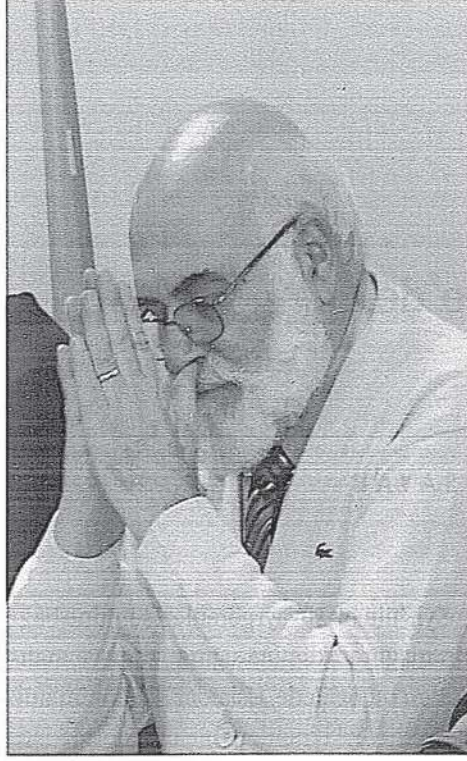
İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi

Has bir Üsküdarlı olan Ahmed Yüksel Özemre'yi, 'ulu bir rüyayı görenler' semtine bağlayan gizli bir güç vardı. Üsküdar'da, cedlerin mağfiret iklimine sığındı, sade ve mahfiyetkar bir ömrü İstanbul'un sade bir semti olan bu beldede, Üsküdar'da tamamladı. Avuçladığı toprağı, cevhere dönüştürebilecek dünyevi ikramlara hiç iltifat etmeden, son derece mütavazi bir hayatı Üsküdar, Balaban'da dededen kalma konağın apartmana dönüştülmesiyle hissesine düşen bir dairede sürdürmesini, sığındığı mağrifet ikliminin ikramından müstefid olmasıyla açıklayabiliyoruz.

Bugün için, İstanbul semtleri içerisinde, bilâd-ı selâsenin diğer ayakları olan, Eyüb ve Fatih'te de tarih vardır. Eyüb, büyüsunü mihmandar-ı Resulullah ile içeriden dışarıya veriyor. Fatih semti de, Fatih Camii merkezli olarak, büyüsunü dışarıya pek fazla sızdırmıyor, ancak İstanbul'un Medine'si orası. Üsküdar'a gelince; Burada, Osmanlı asırlarının ikramı olarak, bir dizi tarihi köşetaşına sahip. Bunların içinde cami ve mescidler ile evliya kabirleri var. Semt, bu haliyle büyüsunü yükselen beton yığınına karşı, belli noktalarda, muhafaza edebilmeyi başardığını söyleyebiliriz. Üsküdarlılar arasında semtin büyüsunüne kapılıp orada tarih içinde yolculuk yapabilenler var. Ahmed Yüksel Özemre de, bu mutlu Üsküdarlılardan biri. Üsküdar'ın büyüsunü çözmüş, doya doya yaşamış, duygu ve anılarını bir avuç insanla bölüşmüş, sonra Üsküdar'a dair yazdığı kitaplarıyla, İstanbul'un bu aziz beldesine ışıklar tutmuş bir Üsküdar vurgunu! Hissiyatını, içten dışa, bir dizesinde pek güzel anlatmıştı:

*Rabbim! Üsküdar'da verilsin bana zemzem!
Hüdayi Dergahı'ndan kaldırılsın cenezem!¹*

Özemre için Üsküdar'ın büyüsunü, buraya Anadolu'nun fethinde tam on yıl sonra, 1081'de, gelen Türkler'le başlamıştır. Üsküdar'dan, Bizans-İstanbul'una bakan Türkler

Ahmet Yüksel
Özemre

için pergelin sert ve çivili ayağı, ilk kez, bu tarihle birlikte buraya raptedilmiş. Sonrası, malum! Üsküdar Türkleşmiş, 'ulu rüyayı görenler'in beldesi olmuş. Akan zaman, bu büyüü somutlaştırmış, tarihi yapı taşlarına aksettirmiş, Üsküdar'ın velisine, delisine , sinmiş! Özemre'yi zikredecek olursak;

"... Eski Üsküdar 'delisi de, velisi de bol' olan bir belde idi. Yaşayan velileri kendilerini sırlardı. Onlardan fisebillillah yayılmakta olan ruhaniyeti, hikmeti ve rahmeti ancak, bir kaç kişiyi geçmeyen yaranı ve muhibleri fehm, idrak ve temyiz edebilirdi."²

Şiirlerinin birinde de şöyle seslenmişti:

'Sırh evliyaullah beldesidir Üsküdar'³

Üsküdar'ın evliyası onu yakından ilgilendirmişti. Geçmiş zamanın büyük velileri; Aziz Mahmud Hüdayi Efendi, Selami Ali Efendi, Mehmed Nasuhi Efendi, Üsküdarlı Haşım Baba, Ali Behçet Efendi ve diğer Üsküdarlı azizler... Bu mübarekler, Özemre'nin gönül gözündeki yerlerini, birer ruhi topu tescil memurları olarak, neredeyse çocukluk günlerinden itibaren almışlardı. Daha ilk gençlik günlerine ulaştığında, gözlerini dünyaya açtığı bu semtin ikramı olan kutsal gönüllü insanların sohbetlerini dinleyebilme

imkanına kavuştu. Önde gelen isimler, Eşref Efendi Amca diye hitab edilen Eşref Ede, Saim Düzgünman, Necmeddin Okyay, Turgut Çolpan, Mustafa Düzgünman ve diğerleri. Bu zevat ile görüşme, sohbetlerini dinlemeye başladığında, hiç de derviş olunamayacak yaş çizgisini sürdürmektedir. Yaşı büyüdükçe, minyatür bir tasavvuf mecline dönüşen Üsküdar, Hakimiyet-i Milliye Caddesi'ndeki attar dükkanındaki sohbetlere katıldı. Daha sonraki yıllarda, bu attar dükkanına sinen mistik havayı da bir kitap çalışmasında, *Üsküdar'da Bir Attar Dükkanı*'nda etraflıca anlatacaktır. Yetiştirdiği Üsküdarlı veli ruhlu kişileri de kaleme almıştır: *Üsküdar'ın Üç Sırlısı*. Her iki kitap, hem bir semt monografisi için, hem de sosyal psikiyatri tarihimizin Osmanlı'dan gelen izlerini yansıtmaları bakımından kayda değer bilgiler içermektedir. Vardığı neticeyi, Üsküdar merkezli olarak, dile getirmesi bakımından onun şu mısrası önemlidir.

'Ehl-i dilin sohbeti, beldede, hâlâ zinde'⁴

Görülen odur ki, çok erken yaşlarda, Ahmed Yüksel Özemre'nin İslamiyet'le kurduğu bağlantı, aslında, ona ailesinin bir ikramıydı. Anne ve babasının Üsküdarlı velilerle kurdukları gönül bağı, atavistic bir tesir olarak, kendisine yansıdı. İlk isim, Üsküdarlı Aziz Mahmud Hüdayi Efendi oldu. Annesi, Ahmed Yüksel'e hamile kaldığında bu büyük veliyi ziyaretle doğacak evladı için tazarru ve niyazda bulunacaktır.⁵ Görülen odur ki, içeriden dışarıya, evden sokağa çıkışta bir ikramın rehberliği altında yol alacaktır. Öte yandan, "ailece kendisinden feyz aldığımız bir insan-ı kâmilin himmeti ve duası"ndan söz açmasına rağmen, bu zatın ismini vermiyor.⁶ Evden sokağa geçerken, bir birikime sahip olduğunu, bir ikrama kavuştuğunu söyleyebiliriz. Bu ikram, ona Üsküdar'ın sinesine sakladığı insanlarla yerinde ve vaktinde temasa geçmesine imkan verdi. Kavuştuğu bu imkan ile, bir başka açıdan, İslamiyetin içinde mündemiç farklı damarlarda dolaşabilme kabiliyetini kazanacaktı. Bu imkan ve ikramın en belirgin alanı, İslami tasavvuf olarak tecelli etti. Tasavvufi sohbetlere olan tiryakiliği, bir attar dükkanındaki sohbet meclisine katılmasıyla başladı. Osmanlı'dan Cumhuriyet'e intikal etmiş Üsküdarlılar'dan, evliya terbiyesi içinde yetişmiş, üç beş ehl-i dil, burada bir araya gelerek sohbet edip, ruhlarını doyuruyorlardı. Bu attar dükkanından neş'et eden ilahi feyizlerin Özemre'yi "uhrevi bir aleme ref ettiği[nden],"⁷ insiyaki olarak, onun bir insan-ı kâmil arayışının eşğine çekilmemesi imkansızdı. Öte yandan, ilahi bir ikramı hazırlayan attar dükkanındaki minyatür tasavvuf meclisini, Üsküdar'dan başka bir yerde bulamayacağını da bilincindeydi. Bu attar dükkanında, teklifsizce kendiliğinden oluşan ve bir ritüeli olamadan kayda bağlanmamış bu yaran meclisinin üyeleri, Osmanlıyı idrak etmiş, "sadece vücutlarıyla değil, şahsiyetleriyle de yerine konulmaz kimselerdi."⁸ Özemre'nin bu mübarek erler deminden feyz ve himmet aldığından şüphe etmiyoruz. Bu himmetin itici gücüyle tasavvuf vadisine yuvarlanırken, fitri kabiliyetlerini buradan aldığı ışıkla tezyin edecektir. Bu ışık, kendisini başarıyla gizlemiş bir veli olan

Uluslararası V. Üsküdar Sempozyumu'na (1-5 Kasım 2007) katılan Ahmet Yüksel Özemre'ye dönemin belediye başkanı Mehmet Çakar ve sempozyum koordinatörü tarafından teşekkür belgesi takdim edilirken.

Eşref Efendi'den gelecektir. Şu söz onundur: "Evliyaullah herşeyi saklar, fakat nazarını saklayamaz."⁹ Nitekim, bu keyfiyeti içtenlikle dizelere taşımaktan kendini alamamıştı.

*Hakkın gizli velisi bir Hamzavî - Melamî
Çocuk iken fakire sırrıyla oldu hâmi*

*Nafiz nazarlarından akmakta olan himmeti
Sırrına nüfuz edip, oldu yüce bir nimet*

Yıllarca sürdü, gitti bu ruhani tesir¹⁰

Özemre'nin yazdıklarının aydınlığında, daha onbir yaşında ve hemen ertesinde, kendisine 'ilm-i ledün'ün varlığına, bu yola dahil olup Allah'a vasıl olanlara 'evliyaullah' denildiğinde ilk kez dikkatini çeken kişinin ünlü ebruzen Mustafa Düzgünman olduğunu öğreniyoruz. Zaman akarken, kafasını bu yönde teslim almış soruları ve müşkül-lerini, tereddütsüzce, Düzgünman'a sormaktaydı.¹¹ Kaleme aldığı *Üsküdar'da Bir Attar Dükkanı*, tasavvufi sohbetlere yataklık ettiği bir ticarethanenin şaşırtıcı ve büyüleyici hikayesidir. Özemre, burada, sükuti bir halde, büyüklerin bahis açtığı tasavvufi bahisleri zihnine nakşetmekle kalmadı. Ayrıca, Mustafa Düzgünman'ın ebru yapımının meraklı

gözlere izledi, ayrıca gene ondan bazı ilahilerin bestesini talim etti.¹² Düzgünman'la gerçekleşen bu ru-be-ru sohbetler yanında, tasavvufa ilişkin okumaları, buna evliya menkıbeleri de dahildir, Özemre'yi, attar dükkanına, sırlı bir Üsküdar velisi olan Eşref [Ede] Efendi'ye götürecekti, bu sırlı velinin nafiz nazarlarından himmet alacaktır. Ancak, Efendi'nin 1954'deki vefatı¹³, kişisel tarihinde bir kırılma noktası oldu. Bulduğunu çabuk kaybetmiş, bir rüya bitmişti. Ciddi bir arayışın eşiğine çekildi. Şu kadar ki, cevapsız kalan sorular yığımında yaptığı her zihni muhasebeden yenik çıkıyordu. Özemre'nin dilinden kendi konumu:

"Kısa zamanda, bunlara [evliya menkıbelerine] dayanarak hiç bir manevi olgunluğa erişilemeyeceğini ve mutlaka kâmil bir müridin insanın elinden tutarak onu sabırla yetiştirilmesi gerektiğini idrak ettim. Ama, öyle bir zat neredeydi?"¹⁴

Aslında, kâmil insan arayışları sürerken ruhi bir bunalımla da boğuşmak zorunda kaldı. Yaşadıklarını kendi kaleminden aktaralım:

"... Cenab-ı Hak'tan karşıma bir mürid-i kâmil çıkarmasını ve bu zatın da derdime merhem olmasını niyaz etmekteydim."¹⁵

Gençlik günlerini bu duygular içerisinde yaşayan Özemre'nin kişisel tarihinin bu yönünü, ondan dinlemeye devam edelim:

"... Yıllar geçiyordu ama, Eşref Efendi Amca'nın nafiz bakışları ile Mustafa Ağabey'in sohbetlerinin derununda uyandırmış olduğu ateş sönmüyor, aksine bütün benliğimde fırtınalar koparıyordu... O sıralarda [1954 sonrasında] sürekli oruç tutmaya karar verdim... Yalnızca, Ramazan ve Kurban bayramlarında orucu bırakıyordum... Birgün, küçük amcam ...bizi ziyarete geldi... [Sohbetimiz sürerken] bir ara amcam bana dönerek: 'Yükselciğim, biliyorsun ben bir zattan feyz almaktayım. Geçenlerde ona üç senedir 'savm-ı daimun' olan (yani sürekli oruç tutan) bir yiğenim olduğundan bahsetmiştim. Bana aynen: 'Şevket Bey, o zatı bize gönderin' diye emir buyurdu. Bu zatı görmek ister misin?' diye sordu.

Aman Allahım! Bu ne büyük lutuftu! Mübarek bir zat bu fakirü'l-hakiri, bu acizi, Allah'ın bu günahkâr kulunu resmen kendisine davet etmişti."¹⁶

Özemre, kendisini davet eden bu zatı görmeye gider. Verilen adresi bulur, kapıyı açan zat:

"...'Evladım, bizi çok beklettin' dedikten sonra, 'bundan sonra fikri Hazret-i Peygamber'in varisi bileceksin' buyurdu ve o andan itibaren olanlar oldu. Sırrım bu ulu zattan taşan feyz ile baştan başa yıkandı ve sonra da tahammülüm nisbetinde doldu."¹⁷

Özemre, “mürşidim, 4 Temmuz 1959’da Hakk’a yürüdü”,¹⁸ diyor, fakat bundan öte bu zat hakkında bir bilgi vermiyor.

Türkiye’nin yetiştirdiği bu ilk atom fiziği profesörünün, objektif bilgi kümesi içersinde kesbi olarak elde ettiği başarı, bilim felsefesini kurgularken, onu kesbi olarak fizik biliminin sınırlarına, hususiyle pozitivizmin mistifikasyonuna götürmüştür. Öte yandan, tasavvufla kurduğu bağlantının da onu metafizik alanın rasyonalizasyonu gibi, kişiye özel, vehbi bir ikramla mükafatlandığı düşünülebilir. Ahmed Yüksel Bey’i, Üsküdar merkezli bu topraklara lehimleyen gerçeği onun, bir başka başarı grafiğini veren oluşumda, fiziğin mistifikasyonu ile metafiziğin rasyonalizasyonun oluşturduğu hudut boylarında dolaşmış olmasında aramak gerekiyor. Diyeceğim şu ki, bir akl-ı selim sahibi olarak objektif bilgi kümesine, bir kalb-ı selim olarak da subjektif bilgi kümesine hakim olması Özemre’yi, nev-i şahsına münhasır bir insan-ı kâmil kılmıştır. Elbette bu, meselenin kişiye özel [zata mahsus] yanı! Bir de, aynı meselenin topluma dönük yanı var. Bir kaç fırça darbesiyle de olsa, onun gözlerden uzak kalmış bu cephesine ışık salmak gerekiyor.

Zaman zaman mali sıkıntılar yaşamasına rağmen, elinde dededen kalan “maddi değerinin yanında manevi değeri de yüksek olan” bir tesbihi satmayı “sakil bir iş” addeden,¹⁹ buna mukabil, kendisine dudak uçuklatacak rüşvet tekliflerini elinin tersiyle iten bu büyük insan, cidalci karakteriyle toplum menfaatini savunurken nice sıkıntılara da göğüs germiştir. Ahmed Yüksel Özemre’nin insan-ı kâmil arayışının ulaştığı terkip budur.

Bizler, bu mübarek insanı, ölümüyle, diğer ölülerimiz gibi, unutup Karacaahmed’de serin selviler altında, aile sofasında toprağın merhametine terk ettik. Halbuki onun, hiç olmadığı, gelecek kuşaklar için, bir ‘role-model’ oluşunun bilinmesi Üsküdarlılık şuurunun devamı için elzemdir. Bu noktada, onu sevenlerin himmetine sığınıp bir Ahmed Yüksel Özemre biyografisini beklemek de Üsküdarlılar’ın hakkı olmalıdır. Şimdilik, ileriye dönük beklentimiz budur.

Dipnotlar

- 1 A. Y. Özemre, *Hasretini Çektiğim Üsküdar*, İstanbul 2007, s. 222.
- 2 *a.g.e.*, s. 211-212.
- 3 *a.g.e.*, s. 221.
- 4 *a.g.e.*, s. 222.
- 5 A. Y. Özemre, *Üsküdar’da Bir Attar Dükkanı*, İstanbul, 1996, s. 40.
- 6 *a.g.e.*, s. 47.
- 7 *a.g.e.*, s. 26.
- 8 U. Derman, “Takriz”, A. Y. Özemre, *a.g.e.*, s. 10.
- 9 A. S. Ünver, *Eşrefname*, defter no. 1059, (Süleymaniye Kütüphanesi).
- 10 [A. Y. Özemre], *Ganiyy-i Muhtefi: Nefesler*, İstanbul 1995, s. 91.
- 11 Krş. A. Y. Özemre, *a.g.e.*, s. 61.

- 12 *a.g.e.*, s. 50 vd. ve s. 57.
- 13 Eşref Efendi'nin vefatına Hayrullah Taceddin Efendi'nin düşürdüğü tarih:
'Açtılar bâb-ı cinânı, düştü cevher tarih, [A. G. Sayar, *A. Süheyl Ünver*, İstanbul 2004, s. 306, dn. 25].
- 14 *a.g.e.*, (1996), s. 61.
- 15 *a.g.e.*, s. 63.
- 16 *a.g.e.*, s. 93.
- 17 *a.g.e.*, s. 95.
- 18 *a.g.e.*, s. 103.
- 19 *a.g.e.*, s. 115-116.